

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5 vtrum oporteat restitui, ei à quo acceptum est.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Super quest. 63. artic. quartum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis debeat restituere, quod non abstulit.

IN artic. 4. eiusdem questio. in risione ad primum. & secundum, dubium est, quare danu lucri cessantis ex pecunia mutuatata debet restitui creditori post mora, vt in litera dr. & non a principio absolute loquedo. Nulla enim apparet inter hec differentia, nisi qa post moram inuoluntarie sustinet damnu creditor, a principio autem voluntarie. Sed hac ratio non valet, quia iusticie commutative est adquare rem rei, siue voluntarie, siue inuoluntarie quis damnum sustineat, vt patet in mutuo, & venditione voluntaria, & in furto, quo ad inuoluntaria. Propter quod si debitor pecunie, puta mille ducatorum, tenetur post mora ad aliquid plusquam mille ratione interesse lucri cessantis, oportet hoc debitum non aliunde prouenire, quam ex hoc, quod in litera dr. l. q. habens mille, non solum habet mille, sed habet lucrum in virtute, in quo damnificatur a debitore detinente illos mille. Ac per hoc, vt equaliter fiat rei ad rem, oportet restituere illi non solum mille, sed etiam quantum aestimatur valere lucrum in virtute, sicut in feminibus destructis, quantum estimatur fructus in virtute, non in actu, vt in litera dr. Et si ex hoc prouenit huiusmodi restitutio, consequens est, quod etiam a principio habens mille ducatos, non solum habet mille, sed lucrum in virtute. Ac per hoc voluntarie sustinens danu mille, dum mutuat alteri, sustinet et danu lucri in virtute. Ac per hoc debentur eidem non solum mille, sed aliquid equalens damno lucri, alioquin non restitueretur equaliter. Et confirmatur, quia sicut habes femina in agro lata potest licite vendere messem, quam habet in virtute, non quantum valebit, sed quantum valet in comparatione tali existens:

Lib. 5. cap. 4. como 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod aliquis debeat restituere, quod non abstulit. Ille enim, qui damnum infert alicui, tenetur damnum remouere: sed quando aliquis damnificat aliquem ultra id, quod accipit, putatum aliquis effodit femina, damnificat eum, qui seminavit in tota messe futura: & sic videtur, quod teneatur ad eius restitutionem: ergo aliquis tenetur ad restitutionem eius, quod non abstulit.

¶ 2 Præterea. Ille qui detinet pecuniam creditoris ultra terminum præfixum, videtur eum damnificare in toto eo, quod lucrari de pecunia posset: quod tamen ipse non aufert: ergo videtur, quod aliquis teneatur restituere, quod non abstulit.

¶ 3 Præterea. Iustitia humana deriuatur a iustitia diuina: sed Deo debet aliqis restituere plus, quam accepit ab eo, secundum illud Matth. 25. Sciebas, quod meto vbi non semino, & congrego vbi non sparsi: ergo iustum est, ut etiam restituat homini aliquid, quod non accepit.

SED CONTRA est, quod recompensatio ad iustitiam pertinet, in quantum equalitatem facit: sed si aliquis restituere, quod non accepit, hoc non esset equaliter: ergo talis restitutio non est iustum, quod fiat.

RESPON. Dicendum, quod quicumque damnificat aliquem, videtur ei auferre id, in quo ipsum damnificat. Damnum enim dicitur ex eo, quod aliquis minus habet, quam debet habere, secundum Philosophum in quinto Ethicorum. Et ideo homo tenetur ad restitutionem eius, in quo aliquem damnificauit: sed aliquis damnificatur dupliciter. Vno modo, quia aufertur ei, quod actu habebat: & tale damnum est semper restituendum secundum recompensationem equalis, puta si aliquis damnificet aliquem diruens domum eius, tenetur ad tantum, quantum valet domus. Alio modo, si damnificet aliquem, impediendo ne adipiscatur, quod erat in via habendi. Et tale damnum non oportet recompensare ex equo, quia minus est habere aliquid in virtute, quam habere actu. Qui autem est in via adipiscendi aliquid, habet illud solum secundum uirtutem, uel potentiam:

F & ideo si redderetur ei, vt haberet hoc in actu, restitueretur ei, quod est ablatum non simpliciter, sed multiplicatum, quod non est de necessitate restitutionis, ut dictum est. * Tenetur tamen aliquam recompensationem facere secundum conditionem personarum, & negotiorum. Et per hoc patet responsio ad Primum, & Secundum. Nam ille qui semen sparsit in agro, nondum habet messem in actu, sed solum in uirtute. Et similiter ille, qui habet pecuniam, nondum habet lucrum in actu, sed solum in uirtute, & vtrumque potest multipliciter impediri.

AD TERTIVM dicendum, quod Deus nihil requirit ab homine, nisi bonum, quod ipse in nobis seminavit: & ideo uerbum illud, uel intelligitur secundum prauam existimationem serui pigri, qui existimauit se ab alio non accepisse: uel intelligitur quantum ad hoc, quod Deus requirit a nobis fructus donorum, qui sunt & ab eo, & a nobis: quamuis ipsa dona a Deo sint sine nobis.

ARTICVLVS V.

Vtrum oporteat semper restitutionem facere ei, a quo acceptum est aliquid.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod non oporteat semper restitutionem facere ei, a quo acceptum est aliquid. Nulli enim debemus nocere: sed aliquis est in nocentum hominis, si redderetur, quod ab eo acceptum est: uel etiam in nocentum aliorum, puta si aliquis redderet gladium depositum furioso: ergo non semper est restituendum ei, a quo acceptum est.

¶ 2 Præterea. Ille, qui illicitum aliquid dedit, non meretur illud recuperare: sed quandoque aliquis illicitum dat, quod alius etiam illicitum accepit, sicut apparet in dante, & recipiente aliquid simoniace: ergo non semper restituendum est ei, a quo acceptum est.

¶ 3 Præterea. Nullus tenetur ad impossibile: sed quandoque est impossibile restituere ei, a quo acceptum est, uel quia est mortuus, uel quia est ignotus: ergo non restituendum est ei, a quo acceptum est.

¶ 4 Præterea. Magis debet homo reuocare ei, a quo maius beneficium accepit, personis homo plus accepit beneficium, qui mutauit, uel depositum, sicut ergo magis subueniendum est quod accepit est.

reddere Ecclesiam, quae est rerum domina in rebus, quae non possunt dissipari. Et similiter reddi debent abbacia, seu conventus, cuius dicitur: & idem est de similibus iudiciis. Et haec intelligitur in foro conscientiae, cum secreto haec fieri possunt: agendo vilitate causam vniuersae: sed occupatoris parati ad detinendam aliam, aut di-

Praterea. Vanum est restituere illud, quod ad manum restituentis per restitutionem pertinet: sed si prelati in iniuste aliquid Ecclesiae subtraxit, & ei restituit, ad manus eius deuenit, quia ipse est rerum Ecclesiae conseruator. ergo non debet restituere Ecclesiae, a qua abstulit: & sic non semper restituendum est ei, a quo est ablatum.

Sed contra est, quod dicitur Rom. 13. Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui uectigal, uectigal.

Respondendo. Dicendum, quod per restitutionem fit reductio ad aequalitatem commutativae iustitiae, quae consistit in rerum adaequatione, sicut dictum est. Huiusmodi autem rerum adaequatio fieri non potest, nisi

Nam si sic fieret, etiam modus iustitiae quo ad personam, quae tenetur ad restituendum domino simpliciter dispensandum, ferretur, qui uoluitur, hoc est non ferretur, cum in foro conscientiae supradicto modo restituitur fit, sed sicut in dictis causis non sentitur in fauorem vniuersae, ut dictum est. Defectus siquidem legis hic accidere videtur corrigendus ab aequitate, ne foueat quis occupationem, aut dilapidationem materiam ministrando, cum possit illam subtrahere, & proximi, aut Ecclesiae iura ueri sic &c.

In responsione ad primum eiuudem articuli aduerte, quod ex hac eadem radice prouenit, quod tempore iniusti belli non sunt restituenda magna debita in multo principio, quibus ad exercitum fouendum egentibus conferenda ut congruo tempore, sine, scilicet iniuria reddantur. Et si depositum, aut mutuum non est, reddendum deo exposturo in damnum aliorum, quo pacto potest quis mutuae alicui exposturo in damnum, & iniuriam Ecclesiae, puta, pro emendo cardinalatus? Minus enim est reddere suum alicui, quam mutuae. Et si neutrum agendum est, quo pacto nummulabim, ut mediatore, ministrant eidem ad habendum pecunias suas ex aliquo distanti loco pro tali opere? Nec enim cum sint uoluntaria, aliquo peccato sunt, quando constat quod ad hoc peccantur.

In responsione ad secundum eiuudem articuli quoniam, scito distingere inter dationem illicitam, & propter causam illicitam, restituendo ad id, quod lege diuina, vel humana prohibuitur est. Quando enim ipsam dare est peccatum, seu prohibuitur, ut cum lex prohibet dare, ut patet cum prohibetur dari iudici pro sententia, vel monasterio pro ingressu, vel episcopo pro beneficio, & huiusmodi, tunc ipsa datio est illicita. Quando uero dare non prohibetur, sed actus, seu causa propter quam datur, ut cum prohibetur fornicatio, adulterium, & huiusmodi, non prohibetur dare propter ista, sed ipsa prohibentur. Unde homo propter accepta huiusmodi fornicata, quamuis ne sciam, tenetur dare quod promittit, vel solum est. Et quia sola causa in culpa est, non refert in proposito, an propter fornicationem, an propter adulterium, aut aliam speciem luxuriae deatur. Et similiter est de alijs malis seruicijs, dummodo dare prohibuitur non sit lege diuina, ut in simonia, vel humana, ut in multis, & factum est, & fieri potest contra datus pro tali, uel tali actu, &c. Et forte propter istos duos modos, quibus datio ipsa potest esse mala, auctor dixit duo vocabula, scilicet, illicita, & contra legem, referendo illicitum ad ius naturale, vel diuinum, & contra legem, ad ius humanum.

In eadem responsione aduerte, quod licet mulier possit sibi retinere ex meretricio actu acquisita sine dolo, & fraude, quae tamen acquisit ex simulatis uerbis, aut factis, tenetur restituere. Huiusmodi namque simulationes important dolus, & fraus, ut patet superius in tractatu de prudentia. Et quia per huiusmodi simulationes frequenter ab amatoribus extorqueri videntur, si crebre essent harum penitentiae, latius essent exempla ponenda, sed ipsae videntur quid, & quot simulauerunt.

In responsione ad tertium, quia tria tractantur, scilicet de omnino ignoto domino rei, de mortuo, de multum distanti, de extremis singillatim oportet aliquid dicere. De omnino ergo ignoto domino nota tria, scilicet viam terminum, & consequens. Quod ad viam vide in litera, quod est diligens inquisitio. Et dicitur diligens inquisitio, quae diligens homo accurate inuelligando, ubi, quando, per quos, a quibus &c. faceret. Et cum ad ad terminum non peruenitur nisi per transitu viam, non debet rei dominus haberi pro omnino ignoto, nisi postquam processit diligens inquisitio. Et propterea si quis abique inquisitione retulerit pauperi mendicem, non factis esset, sed tenetur inuenire domino restitueret, & sibi ipsi imputet, qui imprudenter alienauit aliquid. Quod ad terminum, vide in litera, quod omnino ignotus, quod praemisit diligens inquisitione perueniendum

Ad primum ergo dicendum, quod quando res restituenda apparet esse grauer nociva ei, cui restituitio faciendae est, vel alteri, non ei debet tunc restitui: quia restituitio ordinatur ad utilitatem eius, cui restituitur. Omnino autem quae possidentur, sub ratione utilitatis cadunt. Nec tamen debet ille, qui detinet rem alienam, sibi appropriate, sed vel referuare ut congruo tempore restituat, vel etiam alibi tradere tutius conseruandam.

Ad secundum dicendum, quod aliquis dupliciter aliquid dat illicite.

Est ad hoc, quod rei dominus sit omnino ignotus. Nam si aliquo modo esset notus, puta, quod est vnus talis villa, &c. debet inquisitio ad ulteriora procedere, ut particularis noticia haberetur de domino, ut prudens vir sciret inquirere. Rursum quando sciri non potest dominus in particulari, sed scire quasi sub distinctione, quod alicuius foris debetur, non est omnino ignotus dominus. Unde debet eis dari, vel distribui eis omni, vel ut forte aliquis accipiat, quando diuisa res pluribus non prodesse, & vnica alicuius releuaret. Et ne alicui sit iniuria de eorum uoluntate agendum est, quicquid agendum est. Et per hoc patet, quomodo debeat restitui, quod acceptum est in bello iniusto, quando civitas data est in praedam: nec sciri potest, cui debentur hoc, quod ab hoc poenitentem restituendum est. Non est enim dandum pauperibus, nec edificanda sunt monasteria, aut hospitalia: extantibus damnus passus, de bonis eorum sine eorum uoluntate. Nec excusantur qui damnum intulerunt ex difficultate inquirendi, aut hoc faciendi, quoniam damnificatores ipsi sunt in culpa.

Et posuit seipsum in huiusmodi difficultatibus, ponendo alios in paupertate. Quod ad id uero, quod sequitur, quando dominus est ignotus, vide in litera, quod debet ei restitui eo modo, quo potest, scilicet erogando illud nomine illius pauperibus Christi. Sic enim redditur bonum uile ut sit utile spiritualiter, quod non potest illi reddi ut sit utile corporaliter, vel spiritualiter ad arbitrium domini. Et hinc habes solutionem quaestionis, quid agendum est de casu inuentis habentibus dominum, quando dominus est omnino ignotus. Dico autem habentibus dominum: quia de inuentis distinguendum erit inferius in quaestione 66. Debet enim hac erogari pauperibus, et cum ipse inuentor non sit deterioris conditionis ex hoc, quod inuenit, potest sibi ipsi si pauper est, non minus quam alteri applicare elemosinam: sicut is, qui commissa est distributio aliquarum elemosinarum, potest seipsum computare in numero pauperum, si pauper est, & distribuere proportionaliter sibi, sicut alij, secundum auctoris doctrinam superius habitam.

De multum distante dno rei, si commode potest transmitti ei, aut significari, ut ordinetur ei deuri sibi debitum, ut perueniat ad eum, nulla difficultas est, quod teneat habens rem ad restituendum eiusdem quaestio est, quando non potest aliter abentri restitui suum, nisi cum magno damno restituens, puta, quia oportet tantum de suo expendere in mittendo, vel significando, quantum ualeret id, quod restituendum est. Auctor namque, & Scotus, & Ricardus in 4. distinct. 15. tenent, quod ille restitutor non tenetur ad restituendum ei cum tali damno, quia non tenetur nisi ad restitutionem rei acceptae. Et addunt Scotus, & Ricardus, in hoc casu debet illud erogari pauperibus, si non adiuuant parentes illius.

In hoc autem loco auctor nihil loquitur de sumptibus agentis, sed absolute loquens de multum distante, dicit quod debet, si commode potest, domino mitti debitum: alioquin debet deponi, & domino significari.

Mihi autem uidetur distinguendum de causa restitutionis. Secunda Secunda S. Thomae. T 3 an

an scilicet fuerit acceptio iniusta, vt furum, rapina, vsura, & huiusmodi: vel sine iniustitia, vt inuentio, successio, mutuum, depositum, & huiusmodi. Nam si tenetur ad restitutionem ratione furci, & similibus, tenetur ad expensas etiam in quadruplum, si aliter non potest facere, quod res reddatur domino. Et ratio est, quia dominus rei ex eo, quod passus est furum, non debet damnificari. Constat autem, quod damnificaretur, si proprijs expensis deberet recuperare rem sibi ablatam. Cum ergo ipse non teneatur ad expensas, & fur teneatur ad iterum statumendum dominum rei in possessione, consequens est, quod fur teneatur propter accidentem distans, ad plus damni sustinendum, quam intulerit alteri. Nec propterea concedendum est, quod teneatur ad aliud, quam ad restitutionem. Sed quia tenetur ad consummatam restitutionem, quae per accidens requirit expensas: ideo tenetur ad subeundam dampnum. Nec refert in proposito, an fur, an passus furum, se absentauerit a loco furci: sed sibi imputat fur, qui furado efficit se debitor em ad ponendum dominum in possessione rei suae, non in hoc, vel illo loco, sed simpliciter. Nec debet dominus, qui non potuit rem suam ablatam ferre secum, pati: patere autem, si sine eius voluntate res sua pauperi, aut alteri daretur. Si vero tenetur ad restitutionem ratione acceptiois non iniusta, tunc cessante mora, fraude, atque iniusto, quo ad hanc, recessu debitoris, non tenetur debitor ad dampnum subeundum propter restitutionem faciendam, etiam si ipse se absentauerit: quia iure suo utebatur, se absente propter negotium, aut commodum, quando non erat obligatus significare creditori, seu domino suum recessum. Et ratio est, quia in huiusmodi debitor aut tenetur ad restitutionem solum ratione rei alienae apud se, vt patet de inuentio, & ex successione habito, deposito, & huiusmodi, & sic constat, quod non tenetur ex huiusmodi incurrere dampnum in proprijs: aut tenetur ratione acceptiois ex voluntaria domini coactione, vt in mutuo, pignore, emptione, & huiusmodi. Et sic cum dominus exposuerit se sponte huic periculo distantiae, quae potest abique cuiusque iniuria ex utraque parte interuenire, sibi ipse imputat, & non cauerit reddendum sibi esse in tali loco. Unde seruandum est, quod auctor in hac responsione dicit in huiusmodi restitutionibus, quae ex voluntatis, seu non iniustis acceptioibus pueniunt: in alijs autem etiam iniustis, quod supra diximus. Et haec sunt vera secandum rationem iustitiae: secundum autem humanas coniecturas, pensatis conditionibus personarum, & rerum, potest contingere, quod possit dari pauperibus, puta, quia cognoscitur qualitas voluntatis domini sic absentis, & creditur, quod rem suam haberet.

D. 543.

Vno modo, quia ipsa datio est illicita, & contra legem, sicut patet in eo qui si moniace aliquid dedit, & talis meretur amittere quod dedit: unde non debet ei restitutio fieri de his. Et quia etiam ille qui accepit, contra legem accepit, non debet sibi retinere, sed debet in pios usus convertere. Alio modo aliquis illicite dat, quia propter rem illicitam dat, licet ipsa datio non sit illicita, sicut cum quis dat meretrici propter fornicationem. Unde & mulier potest sibi retinere quod ei datum est: sed si superflue ad fraudem vel dolu extorsisset, tenetur eidem restituere.

Ad tertium dicendum, quod si ille, cui debet fieri restitutio, sit omnino ignotus, debet homo restituere in quo potest, scilicet dando in elemosinas pro salute ipsius siue sit mortuus, siue sit viuus, praemissa tamen diligenti inquisitione de persona eius, cui est restitutio facienda. Si vero sit mortuus ille, cui est restitutio facienda, debet restitui haeredi eius, qui computatur quasi vna persona cum ipso. Si vero ille sit multum distans, debet sibi transmitti quod ei debetur, & praecipue si sit res magni valoris, & possit commode transmitti: alioquin debet in aliquo loco tuto deponi, ut pro eo conseruet, & domino significari.

Ad quartum dicendum, quod aliquis de hoc, quod est sibi proprium, debet magis satisfacere

responsione ad quartam, occurrit dubium, a Scoto in 4. d. 5. in hac materia motum: An, existens in extrema necessitate, teneatur restituere creditori si simul tempore collapsio in extrema necessitate. Ipse namque Scotus tenet partem affirmatiuam: quia creditor nunquam cecidit a dominio rei illius, ex hoc enim quod simul deuenit ad extremam necessitatem, sequitur quod dominum rei prius habitum non perdidit propter extremam

alterius necessitatem: & consequenter sibi debet ab existente in extrema necessitate. Mihi autem magis necessitas quomodo cumque cessat, propter gentium speciem, vt inferius patet. Et videtur parentibus, vel his a quibus accipit maiora beneficia: non autem debet aliquis recompenfare benefactori de alieno: quod contingeret, si quod debet vni, alteri restitueret: nisi forte in calu extremam necessitatis, in quo posset, & deberet alicui etiam auferre aliena vt patri subueniret.

Ad quintum dicendum, quod praelatus potest rem Ecclesiae surripere tripliciter. Vno modo, si rem Ecclesiae non sibi deputata, sed alteri, sibi vsurparet, puta, si Episcopus vsurparet sibi rem capituli. Et tunc planum est, quod debet restituere, non edo in manibus eorum, ad quos de iure pertinet. Alio modo, si rem Ecclesiae sua custodia deputatam, in alicuius dominium transferat, puta, in sanguine, uel amici: & tunc debet restituere Ecclesiae, & sub sua cura habere, ut ad successorem pertineat. Tertio modo, potest praelatus surripere rem Ecclesiae solo animo, dum scilicet, incipit habere animum possidendi eam vt suam, & non nomine Ecclesiae: & tunc debet restituere, talem animum deponendo.

ARTICVLVS VI.

Primum tenetur semper restituere ille, qui accepit.

Ad sextum sic proceditur. Videtur, quod non tenetur semper

ex hoc quod possideret inuenitur, ex natura rei debet restituere. In responsione ad quintum eundem articulum, in membro illius verbum, sua custodia deputata, videtur praelatus ad res Ecclesiae dupliciter, vt videtur, non est sequitur custos rerum in modum, & alienatio est sibi prohibita. Est autem depositum alicuius praesentium, ad finem quod depositum tenentis. Et quoniam vt auctor met dicit in quibusdam articulis, male vult, & dissipans portionem illam, quae est eius, non tenetur ad restitutionem, sed ad solam eius, non tenetur ad restitutionem, sed ad solam eius, ideo vt praesentaret se ab his, quae sunt sine depositum vsu commissa, dixit, sua custodia deputata. Tunc per hunc casum ad restitutionem. Primo, si depositum in tam alteri, & in hoc clauduntur bona depositum in laici, vt canonico, officiali, capellano, quoniam collegio, hospitali, quam multitudine, vt pauperibus, aut praesentibus, aut fratribus, & alii, in modum, in modum sunt hospitalibus, aut sunt committuntur in manus mundas seruent manus. Cum enim hoc depositum pauperum in domo eorum est, si hae sibi appropinquare rem suam custodire deponatur. Et tunc debet restituere, tam in modum, quam prohibita aliter, si similia, nisi in casu in quo licet dispensari potest, amplius dicitur in ferias, cum de statu episcoporum

Super Questionis sexagesime secundae, Articulus VI.

In articulo 6. eiusdem quaest. 62. nota in corpore radicem: unde omnes restitutiones in quibusdam